

УДК 330.142; 331.1

Осипенко К.В.,
m0968804806@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3459-1553,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Розглянено людський потенціал як чинник формування сталого розвитку міст України, сформовано засади формування чинників якісного людського ресурсу, виявлено передумови принципів збалансованого розвитку суспільства, запропоновано механізми вирішення проблеми в соціальній підсистемі.

Ключові слова: людський потенціал, соціальна підсистема, людський ресурс, сталий розвиток, місто, сталість, напрями розвитку, ресурсозабезпеченість, ресурсообмеження, збалансованість.

В середині ХХ століття вчені "Римського клубу" замислились над глобальними проблемами існування людства на планеті, над тим шляхом, яким крокує людина, цілями та результатами. Такими результатами реального тогочасного розвитку мали стати світові катастрофи, стихійні лиха, втрати людського потенціалу, економічні кризи, нестача та нерівний розподіл природних ресурсів тощо. Це призвело до концентрації уваги світової спільноти на формуванні нових стратегій розвитку задля уникнення глобальних проблем та загроз існування людської цивілізації.

Концепція сталого розвитку стала продовженням концепції ноосфери, сформованої академіком В. Вернадським ще у першій половині ХХ століття. Головним її посилом стали збалансованість, взаємозв'язок та взаємоузгодженість економічного, екологічного та соціального розвитку для поліпшення життя від покоління до покоління й уникнення зменшення безпеки та якості життя, погіршення екологічного стану ноосфери; становлення соціального прогресу, який може забезпечити потреби кожної людини на планеті.

Існує багато факторів, які мають вплив на існування соціуму на планеті. Отже, вони поділяються на три головні підсистеми: соціальну, економічну та екологічну. Для визначення перспективного розвитку міста, необхідно виконати аналіз та дослідження умов враховуючи наявність різних видів ресурсів задля їх використання в перспективі. Серед таких ресурсів можна виокремити: людські трудові, територіальні, ресурси водопостачання й умови водовідведення, умови екологічного стану міста, санітарно-гігієнічні умови, транспортні зв'язки, умови енергозабезпечення. Одним із найважливіших для

України сьогодні є трудовий ресурс (людський потенціал), адже він забезпечує формування головної продуктивної сили для зростання економіки та створює сприятливі умови для розвитку й підвищення рівня життя.

Людський потенціал включає в себе такі складові: демографічну, фізіологічну, економічну, освітню, духовно-культурну. *Демографічна складова* враховує чисельність і структуру населення, коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності, природний приріст населення, тривалість життя, сальдо міграції, тобто - є кількісним показником потенціалу. *Фізіологічна складова* враховує такі індикатори здоров'я населення: загальна кількість усіх захворювань, кількість інфікованих на ВІЛ, захворювань на активний туберкульоз, інвалідів. *Економічна складова* відповідає за можливості населення та враховує: зайнятість, рівень життя, економічну активність. *Освітня складова* є індикатором інтелектуальних властивостей потенціалу та складається з загальної та професійної освіти. *Духовно-культурна складова* включає в себе ментальність, етичні норми, духовність, загальну культуру, та відповідає за метафізичний розвиток потенціалу.

Головними принципами сталого розвитку людського потенціалу є: сталість, продуктивність, справедливість, співробітництво, рівність, безпека, розширення можливостей.

Наразі нормативно-правовими документами України, що регламентують розвиток людського потенціалу в контексті сталого розвитку є: Концепція сталого розвитку населених пунктів (1999 р.), проект Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року, Концепція розвитку системи громадського здоров'я на 2017-2020 роки (2016 р.), Концепція Загальнодержавної програми "Здоров'я 2020: український вимір" (2011 р.), концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я на 2017-2020 роки (2016 р.), Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року (2016 р.), Національна доктрина розвитку освіти (2002 р.), проект Концепції розвитку освіти України на 2015 - 2025 роки, Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року (2018 р.), Стратегія подолання бідності на 2019 рік (2019 р.), Концепція Державної соціальної програми "Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини" на період до 2021 року (2017 р.), Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України (2009 р.), Концепція соціального забезпечення населення України (1993 р.) та інші програми, концепції, стратегії. Проте, багато з них реалізуються неповністю. В Україні відсутні чіткі системні дії по

донесенню до суспільства змісту нормативно-правових документів та дієві механізми щодо їх реалізації.

За прогнозами Інституту демографії НАН України, вже на початок 2031 року, показник працездатного населення в Україні скоротиться до 24 млн. осіб. Вкрай необхідно швидко зреагувати на такі показники й сформувати стратегію. *По-перше*, необхідно чітко визначити людський потенціал як національний ресурс, який необхідно зберігати, формувати та розвивати; *по-друге*, зосередити додаткову увагу на віковій категорії "45+", заохочувати до навчання, перекваліфікації та виходу на ринок праці; *по-третє*, залучення фахівців з розвинених країн для обміну досвідом та інтеграція позитивного досвіду інших країн для покращення характеристик людського потенціалу; *по-четверте* на національному рівні сформувати систему для окреслення фахових теоретичних здібностей та умінь працівника, прив'язаних не лише до дипломів, свідоцтв, сертифікатів, записів у трудовій книжці, але й до фактичних (практичних) навичок та умінь, які з'явилися внаслідок самоосвіти або неофіційного чи незареєстрованого навчання чи роботи людини, задля можливого використання трудового ресурсу державою; *по-п'яте*, необхідно чітко визначити орган, який повинен формувати та реалізовувати політику сфери зайнятості: контролювати гідну оплату праці, змінити морально застарілі кваліфікаційні характеристики на нові, дати визначення новоствореним масовим професіям на державному рівні, адже наразі значна кількість людей не може знайти відповідник у Класифікаторі професій та коректно визначити посаду й виконувати надані функції; *по-шосте*, чіткий моніторинг процесу; *по-сьоме*, інвестування у вищенаведене з жорстким контролем за витраченими коштами і зіставленням з реальними результатами.

Сучасна стратегія управління людським ресурсом розвиненої держави має будуватись на таких головних принципах:

- ✓ *стратегічне управління людським потенціалом з урахуванням довготривалого збалансованого розвитку та стратегічних цілей, перспектив;*
- ✓ *умови виробничого життя, як результат і показник сталого розвитку міста, мають забезпечуватись створенням безпечних, сприятливих та мотивуючих умов праці: відповідною оплатою праці з наданням можливостей для професійного зростання, повним страховим медичним забезпеченням, періодичним культурним відпочинком, преміальним заохоченням за досягнення, збалансованим харчуванням в перервах, зазначених регламентом установи, вільним доступом до санітарно-гігієнічних приміщень та споруд;*
- ✓ *ефективне регулювання трудових відносин у межах нормативно-правових, програмно-цільових, адміністративно-розпорядчих, організаційно-впорядкувальних, договірних, погоджувально-арбітражних, партисипативних*

методів задля оптимізації відносин між роботодавцем та найманим працівником, збалансування інтересів сторін;

✓ *безперервний розвиток* завдяки систематичному безупинному навчанню та підвищенню кваліфікації працівників, використання їх інтелектуальних та творчих здібностей;

✓ *кругообіг соціальних інвестицій* - для періодичних капіталовкладень у розвиток людського потенціалу для поліпшення його якості задля отримання прибутку (економічної віддачі) в перспективі;

✓ *соціальні гарантії* - для кількісної стабілізації людського трудового потенціалу через підписання трудових договорів з можливою пролонгацією, обов'язкового медичного страхування працівника і родини, надання пільгових умов на період відпустки для працівників і їхніх родин, надання вигідних умов на проживання для працівників з інших міст;

✓ *соціальні інновації* - визнання і використання нових технологій для активізації прогресивного розвитку середовища та збільшення економічної віддачі.

Отже, сталий розвиток не є самоціллю. Він має забезпечувати не лише виживання, а й розвиток людського потенціалу, підвищення добробуту та якості рівня життя, соціального прогресу населення у довгостроковій перспективі. Розвиток – це рух, який впливає на кількісні зміни, породжуючи нову, кращу якість. У сталому місті досягнення результатів у соціальному, економічному й екологічному напрямках розвитку мають бути розраховані на тривалий період, тобто – мати стабільно високі збалансовані показники.

Література:

1. ДБН Б.2.2-12:2018. Планування і забудова територій. – К.: Мінрегіонбуд України, 2018. – 236 с.
2. ДБН Б.2.2-5:2011. Благоустрій територій. – К.: Мінрегіонбуд України, 2012. – 44 с.
3. Ключниченко Є.Є. Соціально-економічні основи планування та забудови міст. – К.: Укрархбудінформ. – 1999. – 348 с.
4. Ключниченко Є.Є. Управління розвитком міст: навчальний посібник. – К.: КНУБА. – 2015. – 160 с.
5. Осипенко К.В. Соціальна, економічна та екологічна підсистеми формування сталого розвитку населених пунктів. // Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. збірник / Головн. ред. М.М. Осетрін. - К., КНУБА, 2019. – Вип. 69. – С. 299-303.
6. Осипенко К.В., Ключниченко Є.Є. Врахування ресурсних обмежень для сталого розвитку населених пунктів. // Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика. Збірник наукових праць. Випуск IV (частина друга). – Київ – Тернопіль: “Бескиди”, 2018. – С 86–90.
7. Осипенко К.В., Ключниченко Є.Є. Основні напрями сталого розвитку населених пунктів. // Conference proceedings. International scientific – practical conference of young scientists “BUILD-MASTER-CLASS-2018”. – Kyiv, 2018. – С. 158, 159.
8. Осипенко К.В., Ключниченко Є.Є. Вплив політичного потенціалу на сталий

розвиток населених пунктів. // Наукове мислення: Збірник статей учасників двадцять четвертої всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції “Наукова думка сучасності і майбутнього”, (24 – 30 листопада 2018р.). – Видавництво НМ. – Дніпро, 2018. – С. 6–64.

9. Прималенный А.А., Солодов В.В., Ключниченко Е.Е. Теоретические аспекты формирования экополисов//Містобудування та територіальне планування. К.: КНУБА, 2008. - № 29. – С. 274-280.

10. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: моногр. / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2012. – 534 с.

11. Устойчивое развитие населенных пунктов и обеспечение населения жильем. Национальный доклад Украины на Второй Всемирной Конференции ООН по населенным пунктам (Хабитат II). – К.: 1996 – 74 с.

12. <https://www.idss.org.ua>

Осипенко Е.В.,

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДОВ

В работе рассмотрен человеческий потенциал как фактор формирования устойчивого развития городов Украины, сформулированы основы появления факторов качественного человеческого ресурса, определены предпосылки принципов сбалансированного общественного развития населения, предложены механизмы решения проблем в социальной подсистеме.

Ключевые слова: человеческий потенциал, социальная подсистема, устойчивое развитие, устойчивость, город, направления развития, ресурсообеспечение, ограниченность ресурсов, сбалансированность, застройка.

Postgraduate student Kateryna Osypenko,
Kiev National University of Construction and Architecture

HUMAN POTENTIAL AS A FORMATION FACTOR OF SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT

here are many factors that have an impact on the conditions of people's existence: administrative and political, economic development, cultural and moral level of society, etc. The last century actualized another vital factor. It is the ecological crisis of the planet. Community development is accompanied by an obvious conflict combination progress and regress.

In the middle of the twentieth century, the scientists of the "Roman Club" began to think about the global problems of the existence of mankind on the planet, on the way the person is walking, goals and results. Such results of real time development were to be world disasters, natural disasters, human potential losses, economic crises, lack of resources and uneven distribution of natural resources, etc. This has led to the international community's focus on developing new development strategies to avoid global problems and threats to the existence of human civilization.

The article defines normative legal documents that regulate human potential in Ukraine. It is proposed to formulate a strategy that takes into account the projected indicators of the able-bodied population of Ukraine at the beginning of 2031 provided by the Institute of Demography of Ukraine. A modern human resource management strategy has been formed and outlined the main principles on which it should be developed.

The author analyzes main directions of Ukrainian cities sustainable development formation. The concepts and preconditions of society development balanced principles are considered. Mechanisms for solving the problem in the social, economic and ecological subsystems are proposed.

The principles of cities' economic subsystems with sustainable development and human potential are described in the article. The author considers problems and objectives of social subsystem. The main directions of ecological subsystem development are determined.

Key words: settlements, sustainable urban development, human potential, resource availability, resource constraints.

REFERENCES

1. DBN B.2.2-12:2018. Planuvannia i zabudova terytorii [Planning and housing of the territories]. – K.: Minrehionbud Ukrainy, 2018. – 236 p [in Ukrainian].
2. DBN B.2.2-5:2011. Blahoustrii terytorii [Improvement of territories]. – K.: Minrehionbud Ukrainy, 2012. – 44 p [in Ukrainian].
3. Kliushnychenko Ye.Ie. Sotsialno-ekonomichni osnovy planuvannia ta zabudovy mist [Socio-economic bases of planning and building of cities]. – K.: Ukrarkhbudininform. – 1999. – 348 p [in Ukrainian].
4. Kliushnychenko Ye.Ie. Upravlinnia rozvytkom mist: navchalnyi posibnyk [Managing urban development: a tutorial]. – K.: KNUBA. – 2015. – 160 p [in Ukrainian].
5. Osypenko K.V. Sotsialna, ekonomichna ta ekolohichna pidsystemy formuvannia staloho rozvytku naselenykh punktiv [Social, economic and ecological subsystems the formation of sustainable settlements development]. //

Mistobuduvannya ta terytorialne planuvannya: nauk.-tekhn. zbirnyk / Holovn. red. M.M. Osietrin. - K., KNUBA, 2019. – Vyp. 69. – 299-303 pp [in Ukrainian].

6. Osypenko K.V., Kliushnychenko Ye.Ie. Vrakhuvannya resursnykh obmezhen dlia staloho rozvytku naselenykh punktiv [Taking into account resource constraints for the settlements sustainable development]. // Rehionalna polityka: istoriia, polityko-pravovi zasady, arkhitektura, urbanistyka. Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk IV (chastyna druha). – Kyiv – Ternopil: “Beskydy”, 2018. – 86–90 pp [in Ukrainian].

7. Osypenko K.V., Kliushnychenko Ye.Ie. Osnovni napriamy staloho rozvytku naselenykh punktiv [The main directions of sustainable urban development]. // Conference proceedings. International scientific – practical conference of young scientists “BUILD-MASTER-CLASS-2018”. – Kyiv, 2018. – 158, 159 pp [in Ukrainian].

8. Osypenko K.V., Kliushnychenko Ye.Ie. Vplyv politychnoho potentsialu na stalyy rozvytok naselenykh punktiv [The influence of political potential on sustainable urban development]. // Naukove myslennia: Zbirnyk statei uchashnykiv dvadtsiat chetvertoi vseukrainskoi praktychno-piznavalnoi internet-konferentsii “Naukova dumka suchasnosti i maibutnoho”, (24 – 30 lystopada 2018r.). – Vydavnytstvo NM. – Dnipro, 2018. – 6–64 pp [in Ukrainian].

9. Primalennyiy A.A., Solodov V.V., Klyushnichenko E.E. Teoreticheskie aspekty formirovaniya ekopolisov [The theoretical aspects of the ecopolyses formation] //Mistobuduvannya ta teritorialne planuvannya. K.: KNUBA, 2008. - # 29. – S. 274-280 pp [in Russian].

10. Stalyy rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialni aspekty [The sustainable development of the industrial region: social aspects]: monohr. / O.F. Novikova, O.I. Amosha, V.P. Antoniuk ta in.; NAN Ukrainy, In-t ekonomiky promyslovosti. – Donetsk, 2012. – 534 p [in Ukrainian].

11. Ustoychivoe razvitie naselennykh punktov i obespechenie naseleniya zhilem [The sustainable development of human settlements and housing provision for the population]. Natsionalnyiy doklad Ukrainyi na Vtoroy Vsemirnoy Konferentsii OON po naselennyim punktam (Habitat II). – K.: 1996 – 74 p [in Russian].

12. <https://www.idss.org.ua> [in Ukrainian].